

UNA TRAVESSIA ACCIDENTADA A BORD DEL VAIXELL SANT NICOLAU

Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Josep Clos i Trias, *Manuale undecimum instrumentorum*, 1804, desembre, 27 - 1805, juliol, 29, f. 389v-391r. (AHPB, 1.164/8; f. 389v-391r).

1805, juliol, 23. Barcelona

El Document del Mes de gener és una carta en grec que el comerciant otomà Estamatti Maximo va entregar al notari barceloní Josep Clos i Trias, notari públic per autoritat reial i també escrivà del convent de la Mare de Déu de la Mercè.

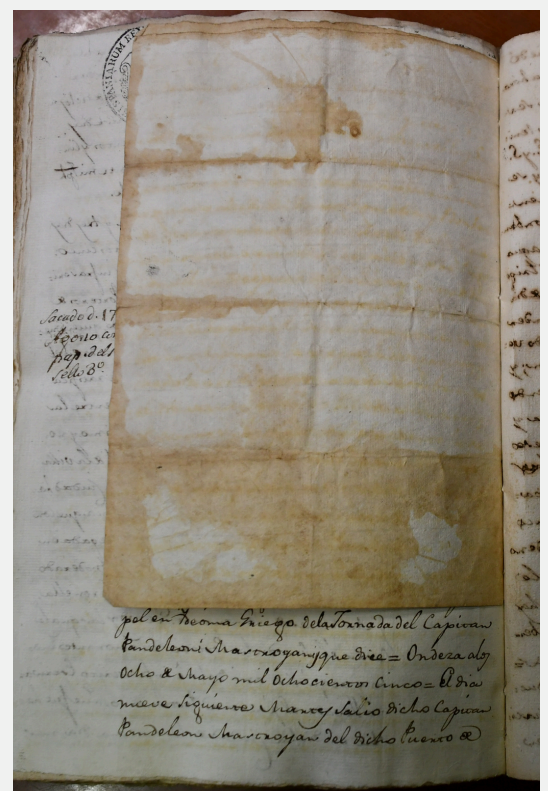
El vaixell Sant Nicolau, sota el comandament de Pandeión Mastroyan, va salpar del port d'Odessa, a la Mar Negra, el 8 de maig de 1805. Aquesta ciutat era el principal punt de sortida del blat produït a l'Imperi Rus cap al Mediterrani, i precisament aquesta era la mercaderia que transportava la nau.

La Sant Nicolau era una pollacra, un tipus d'embarcació de dos arbres de dues peces encreuats, amb una capacitat de 140 tones. Sospitem que podria ser la mateixa nau que, el 1789, havia estat capitanejada pel súbdit otomà Demetri Joannes. Originalment, feia rutes comercials a l'Atlàntic, sempre amb destí al port de Barcelona. En algun moment, l'embarcació va passar a mans de Mastroyan, que la va aprofitar en els seus últims anys d'ús per fer rutes de cabotatge pel Mediterrani, degut al seu desgast.

El 23 de juliol de 1805, el comerciant Estamatti Maximo, súbdit otomà resident a Barcelona, va lliurar un document, «un paper escrit en ydeoma griego», al notari barceloní Josep Clos i Trias, qui va actuar com a notari públic de Barcelona per autoritat reial entre 1795 i 1823. A més, va exercir com a escrivà del convent de la Mare de Déu de la Mercè i va redactar protocols particulars per a famílies nobles com els barons d'Esponellà i la marquesa de Gironella. Tots aquests documents formen part del seu fons documental, que comprèn trenta-nou volums.

Entre el 17 de novembre de 1810 i el 24 de desembre de 1812, Clos va compilar un manual *de lo actuat en diferents paratges del present principat de Catalunya per estar invadida, per las tropas franceses, la ciutat de Barcelona*.

El volum s'emmarca en la convulsa Europa napoleònica, després de la coronació de Bonaparte el 1804 i la invasió de la Península Ibèrica el 1808. Aquest context inclou la Tercera Coalició (1805), formada pel Regne Unit, Rússia i Àustria per frenar l'expansió del Primer Imperi Francès.

EL DOCUMENT

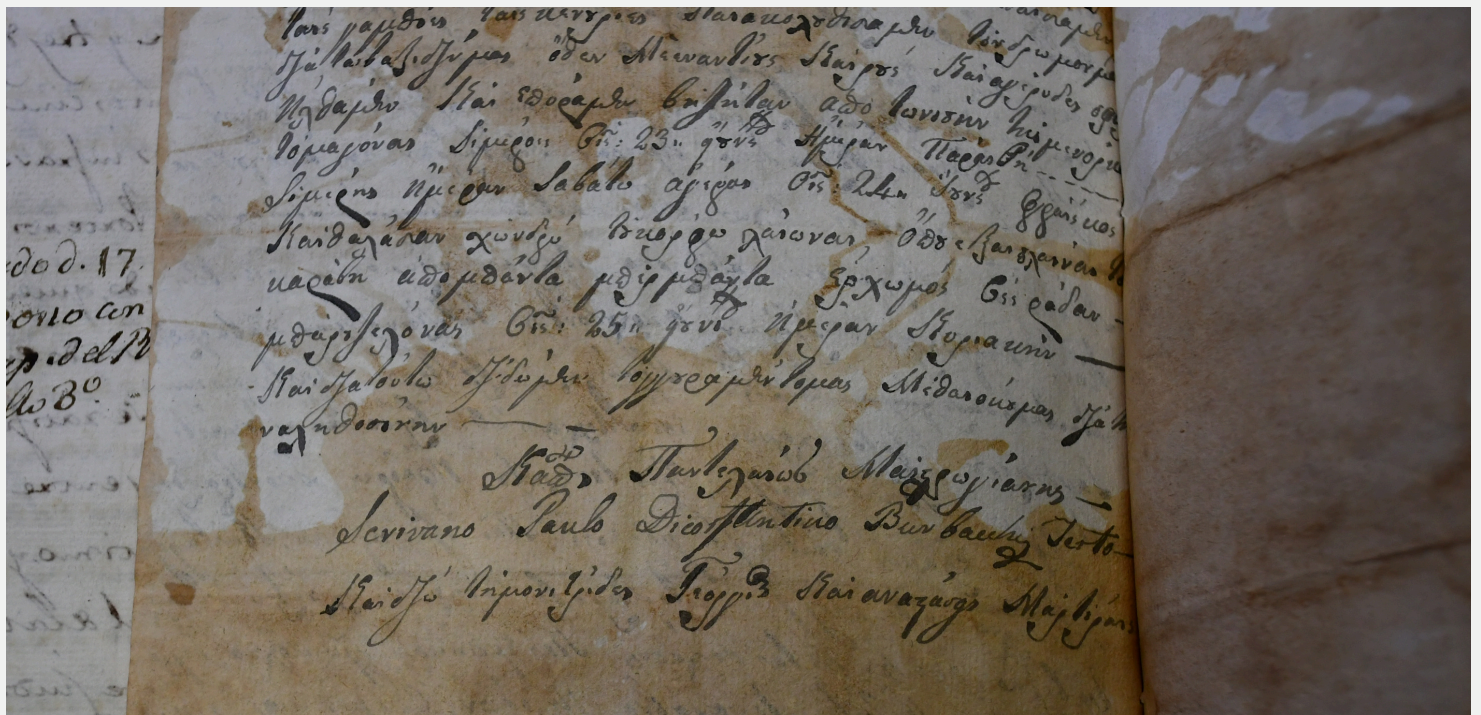
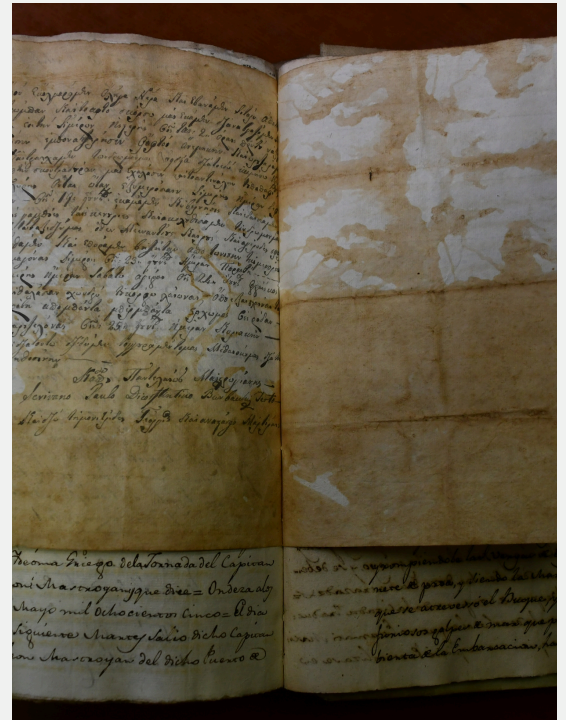
La protocol·lització de la traducció al castellà de l'escrit en grec, juntament amb el propi escrit a inserir entre els plecs de l'escriptura, la trobem en el protocol amb les escriptures autoritzades pel notari Clos durant els set primers mesos de l'any 1805, en el volum que porta per títol *Manuale undecimum instrumentorum*.

A l'escriptura, el notari Josep Clos dona fe que Estamatti Maximo afirma que havia traduït fidelment al castellà el document en grec. En aquest es deixava constància de les etapes del viatge i de les vicissituds de la travessia sofertes per la tempesta que els va sorprendre a l'altura del cap Carbonara.

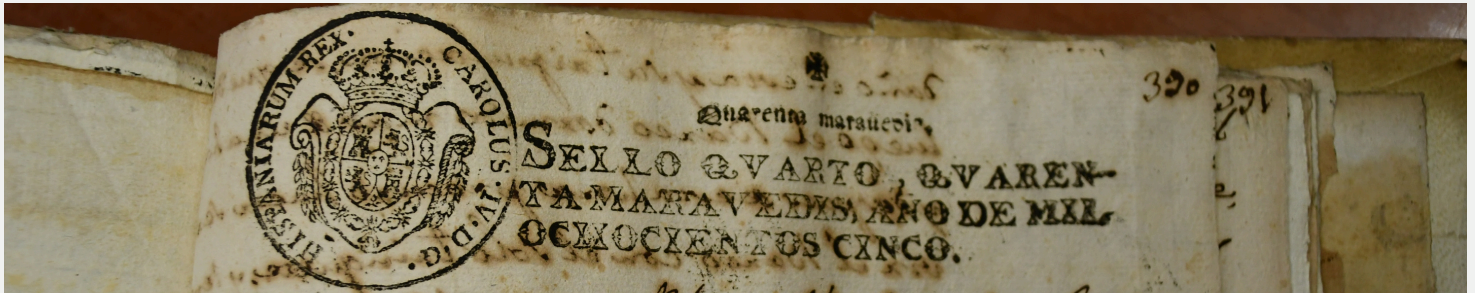
LA RUTA DE LA SANT NICOLAU

A través d'aquest escrit es pot conèixer la ruta seguida pel vaixell Sant Nicolau. El dia 9 de maig de 1805 va salpar del port d'Odessa, al Mar Negre, amb destinació a Constantinoble, on va arribar el 15 de maig, del que va salpar de nou el divendres 26 de maig. Dos dies més tard, es trobava a l'estret dels Dardanel, que connecta el Mar de Màrmara amb el Mar Egeu. Va sortir d'aquest estret el dilluns 29 de maig. L'escrit continua narrant la travessia i ens informa que, «con diferentes vientos contrarios», van arribar al quinzè dia, el 13 de juny, al «Farro de Mesina», que era l'antiga denominació del braç de mar que separa l'illa de Sicília de la Calabria, actualment conegut com l'estret de Messina.

Continuant la navegació, «amb altres vents en contra», el diumenge 18 de juny van arribar a l'altura del cap Carbonara, al sud de Sardenya. A final d'aquell dia es trobaven davant de l'illa de Sant Pere, una de les dues illes principals de l'arxipèlag del Sulcis, situada davant de la península del Sulcis, a la costa sud-occidental de Sardenya.

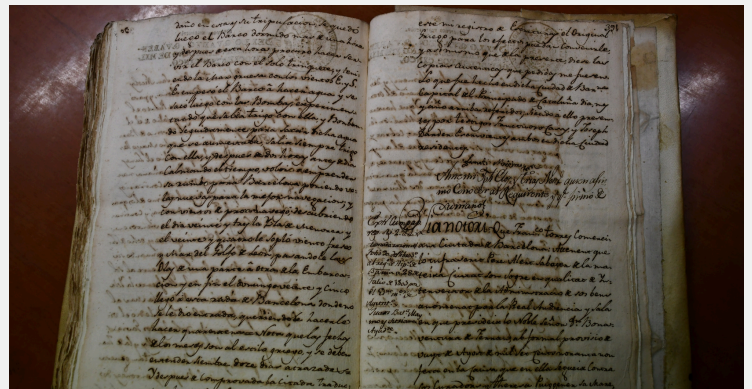

El problema van iniciar-se aquella mateixa nit. Vora les dues de la matinada «le dio [a la Sant Nicolau] el viento de proa, arrojandole las dos gávias y rompiéndole las vergas de ellas y la de juanete de proa y siendo la mar tan gruesa que se atrevessó el buque, y entonces dos furiosos golpes de mar que pasaron la cubierta de la embarcación haciendo mucho daño en esta y su tripulación». El vaixell va quedar sense governança durant més d'una hora. La tripulació va intentar «hacer servir el barco con el solo trinquete», però «teniendo la mar gruesa con los vientos E. y S. E. empezó el barco a hacer agua». Es van fer servir les bombes per extreure l'aigua que inundava la bodega però amb el bombeig també es perdia blat de la càrrega. Poc abans de l'albada, el temporal va amainar i la Sant Nicolau va poder tornar a reprendre el rumb cap a Barcelona «poniendo velas nuevas para la mejor navegación». Així el 23 de juny arribaven a l'altura de Menorca. Al dia següent van entrar en les aigües del Golf de Lleó, per arribar finalment el diumenge 25 al port de Barcelona, «donde no se le dio entrada queriéndole hacerle hacer quarentena».

El notari Clos va fer constar que «las fechas de los meses son al estilo griego y se deben entender siempre doze días atrazadas», ja que els grecs seguïen encara la datació del calendari julià, proposat per Juli Cèsar en el 46 a.C. i que va entrar en vigor en el 45 a.C.. Va ser utilitzat a Grècia fins al 1923, poc després de la proclamació de la independència de l'Imperi otomà, i a Turquia fins a l'any 1927.

Amb aquest breu document hem pogut conèixer les peripècies d'un vaixell que transportava blat des de l'Imperi rus fins a la Barcelona de l'any 1805. La Sant Nicolau es va trobar un mar convuls com ho estava la terra ferma d'aquell temps.

PER CONÈIXER MÉS...

Cases i Loscos, Lluïsa, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. VI. Segle XVIII. 1751-1800*, Barcelona: Fundació Noguera, 2009

Llovet, Joaquim. «Tràfic colonial sota pavelló neutral a Barcelona, 1798-1799». *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, V (1977), p. 129-140

Garcia i Sanz, Arcadi, *Història de la Marina Catalana*, Barcelona: Aedos, 1977